

بُيُوتُكَ

بِأَسْمَاءِ

هر حق کتابخانه عسکریجه محفوظدر

استانبولده فنجانجیلر یوقوشنده آغوب ماطیوسیان مطبعه سنده طبع اولمشدر

جيزده اصام و ابو الهول

کتابخانهٔ موزهٔ ملی ایران، تهران

احمد رفیق، تاریخ عمومی

احمد زون

بیوک

تاریخ و تمدن

بشریتک تکملات مدنیہ، اجتماعیہ، سیاسیہ و فکریہ سی

رنجی جلد
(ایکونجی طبع)

بر چوق رسماری، خریطہ لری و رنکلی لوحه لری جامعدر

صاحب و ناشری

استانبول

کتابخانه اسلام و عسکری - ابراهیم حلمی

۴۶ ، باب عالی جادوسی ، ۴۶

۱۳۲۸

ناشرک افاده سی

بر ملتک اعتلاسنه خدمت ایدن وسائطدن بری ده تاریخدر. تاریخ قدر بر ملتی ارشاد ایدن، ماضینک ادوار شوکت وادبارینی کوستره رک تربیه ایچون هیچ بر قوت یوقدر. عثمانلی ملتی، اویانقی و موجودیتی تأمین ایتمک ایسه کیجهلی کوندوزلی تاریخ اوقوملیدر. بز شیمدی یه قدر تاریخه وقوفسزلقله یاشادق. نه اسباب تعالیزی نه ده اسباب انحطاطیزی آراشدیرمدیغمز کبی اقوام سائره نکه ده حیات تاریخیه سنه اهمیت ویرمدک. بونکچون بالجه مفاخر ملیه من سوندی، قانمز قورودی، حیاتمز کوشه دی. تاریخ اوقومدیغمز ایچون وطن وملت حسلری بزجه مجهول قالدی. بزبویه تاخلقندن عصر جدیده قدر کچن وقایعک یانجیبسی، جاهلی قالدقجه اقوام سائره کندی عنعنات تاریخیه لرینی صفحه صفحه اوقودی، ماضی دن مستفید اولدی. وقایع تاریخیه لرینه دها شانلی حادثه لر قید ایدرک اوج ترقیه واصل اولدیلر. لسانمز تاریخچه اک فقیر لسانلر صرهنه کچدی. حالا مکمل بر تاریخمز، بر تاریخ عمومیمز یوقدر. خلقمز ینه او اسکی خرافاته، مصالحه اسیردر. ایکی سنه لک دور مشروطیتده تاریخ نامنه نشر اولنان مجلدات هر حالده مشروطیت ایله اداره اولنان سربست ومدنی برملتک آثار تاریخیه سی عدادینه کچه من.

تاریخ نامنه لسانمز ترجمه ایدیلن اثرلر باشقه بر قومک حسابته، تمایلاتنه، سویه فکریه سنه کوره یازلمش اولدقلمز ایچون نه مقصده کفایت ایدر، نه ده افراد ملتک انتباهنه خدمت ایلر. بوکی آثار تاریخیه نکه موده سی کچدی. آلمانیا، انکلتزه، حتی ایتالیا ده یتیشن مورخلر تاریخ عمومی بی، فلسفه تاریخیه بی بوسبتون دکیشدیره رک بر فن حالته قویدیلر. بو اعظم مورخینک مسالک تاریخیه سی تاریخلریمزده مع التأسف تطبیق ایدیلن اصولارک بر چوغنی زیروز بر ایتدی. بوندن سوکره هرکیم تاریخ یازه جق اولورسه بر قاج ملتک تاریخی اوقوملی و بو قوملرک وجوده کتوردکلری آثار تاریخیه بی تدقیق ایتلیدر.

بزم ایچون اک مکمل تاریخ آلمان، انکلیز، ایتالیا و فرانسی مؤلفاتی تدقیق ایدرک وهر بوندن آیری آیری استفاده ایلمه رک ملتزمک احتیاجاتنه، سویه فکریه و تمایلات قومیه سنه کوره یازلمش اولاندکره هم انتباهمز، همده حسابات وطنیه منک تعالیسنه خدمت ایلر. بونکله برابر بر تاریخ عمومی رسمدن، خریطه دن آزاده اولدقجه استفاده سی ده محدوددر. چونکه شیمدیکی تواریخ الک زیاده وثائقه مستند اوله رق یعنی طاش وسائره کبی هر نوع بقیه آثاره کوره وجوده کتوردلیدی ایچون بونلرک تصاویری، اشخاص وقعه نکه رسملری، اوزمانک عادات و اخلاقی کوسترر تابلولرک بولنسی ده شرطدر.

بر تاریخ عمومی نه قدر مفصل ونه قدر چوق رسمی احتوا ایدرسه قیمت واهمیتی ده او قدر آرتار. بونکچوندرکه آلمانیا وانکلتزه ده یکریمی، قرق جلدلک تاریخ عمومیلر وجوده کتوریلور و بو تاریخلر افاق تاریخلردن دها زیاده رغبت مظهر اولور.

في الحقيقة بويله مكمل و مفصل بر تاريخ عمومي وجوده كتورمك بك مشكلدر . اولاً
بك بيوك تبعاته ، ثانياً بك چوق فداكارلق ومصارفه توقف ايدر . ايشته بز بو فداكارلق
اختيار ايدرك بيوك بر تاريخ عمومي نشرينه ابتدار ايتدك . بو بيوك اترك محرري اوتهدن
برى مفتون غيرتي بوانديم كنج مورخز احمد رفيق بكدر . احمد رفيق بكك بو مهم اثرى
نهایتنه قدر كمال غيرت و ثباته اكمل ايدجكته اون اوچ سنهك حيات تحريريه انتظامكارانه سى
شاهدر . كتابك طبع و نشرى جهته كلنجه ، بو تاريخك بتون تاريخلرمزه فائق بر نفاسته
وجوده كتوريله كنجى شمدي يه قدر نشر ياتمه وقوعبولان ثباتم وبونكله برابر هر نه كتاب
اولورسه اولسون اكلنده كى عزم اك ابى بر مثالدر .

ذاتاً اترك نفاستى ايجون هر نه يابلق لازم كليرسه هپسى يابيلمشدر . بر تك رسم ايجون
بش ليرالق بر تاريخ پارچلانمشدر . آلماناده ، انكلترده ، فرانسه و آستريا مجارستانده نشر
اولونان اك مكمل واك بيوك تاريخلر كتير تلمشدر .

بو اثر بر اثر اولسون ايجون دكل ، مطبوعاتمرك بر هيكل ابديسى ، كتبخانه ملتك
اغيار نظرنده باعث مباحاتى اولسون وعين زمانده ده آز تحصيل كورمش بتون صنوف خلقك
استفاده سنه خدمت ايلسون مقصديله طبع ايديليور .

(بيوك تاريخ عمومي) اون ايكي بيوك جلدن ، ۳۶۰ ويا ۴۰۰ فورمه دن و (۶۰۰۰)
صفحه دن ، يوزلجه خريطه ورنكللى نابولردن مركب اوله جقدر . بو بيوك اترك حسن طبع
وانتظام نشرينه صوك درجه بر حس حيت وغيرت مليه ايله چايشيله جقدر . فقط يالكز بزم
چاليشديغمز كافي دكلدر . بونده بتون ارباب مطالعه ومعارفك يارديمي يعنى اترمرك هر طرفه
انتشاري ده لازمدر .

اكر قارئن تشبته سى ، حسن أمل وغير تمزي تقدير ايدرك رغبت كوسترو تشويقانده
بولنورلرسه او وقت بو جسيم اترك كوردكلرندن ده مكمل ودها پارلاق بر صورته و آز
بر مدت ايجنده ختامه ايره كنه امين اوله بيلرلر .

آوروباده كوريلان او آثار جسيمه محتشمه ، ارباب مطالعه نك ، قلوبلرک ، جمعيات
مختلفه معارفك تشويقان ، ترغيباتى سايه سنده وجوده كليور . يوقسه بزده كى كچي هب محرر
وانشربنك ازيلوب قيور انمسيله دكل . بر آزده وطنداشلمز غيرت ايتليدر ؛ چونكه بويله
جسيم اترلك بخش ايتديكى شان واستفاده يالكز محرر وناشرينه دكل ، ملتك هيئت مجموعه سنه
راجمدر .

كتبخانه عسكرى صاحبي تجار زاده

ابراهيم هلمى

مَدَنِيَّاتٌ

مَدْخَلٌ

ساحة بشریتده وقوعه کان هر مهم حادته بتون
بشریت ایچون شایان اهمیتدر. یالکز برملت حقنده
اجاله قلم ایتمک محدود بر فکره اسیر اولمقدر. فلسفی بر
فکر بو درجه طار تیودات آلتنده اسیر اولاماز.
شیللر

اون طقوزنجی عصرده و اک زیاده عصر مذکورک نصف اخیرنده علوم
و فنونک ترقیسی، اختراعات مهمه نك توالیسی افکار و اعتقادات بشریه یی کلی
تبدلاته دوچار ایلمشدر. بو تبدلات، حیات اجتماعیده تحولات عظیمه حصوله
کتیردیکی کبی شعبات علوم و فنونک درجه شمول و وظائفی ده توسیع ایلمشدر.
بو ترقیاتدن اک زیاده مستفید اولان فنون مهمه دن بری ده تاریخدر.

تاریخک ترقیات خارق العاده سی سایه سننده درکه سرائر ماضیه یی بشریتک انظار
اطلاعندن ستر ایدن پرده مجهولیت کاملاً اورته دن قالمش؛ مدبذب آبدلرک
انقاض پریشاننده، محتشم ابوالهوللرک ابدی تبسملرنده مکنوز سرائر بتون
دقایق ایله حل اولومشدر. بوکون تاریخک ضیای حقایق نمونی ایله تنویر اولونامش
هیچ بر گوشه مجهولیت قالمشدر.

۱. تاریخ ومؤرخلر

تاریخ، حادثات ووقایع ماضیه یی تدقیق فیندر. دها کنیش معناسی ایله،
بشرک مبارزه حیات وقایعنک هیئت مجموعه سندن عبارتدر. بر شخصک
حیاتنه تعلق ایدرسه ترجمه حال اولور؛ جمعیات بشریه نك حیاتی تدقیق ایلدیکی
زمان تاریخ نامنی آیر. تاریخ یا بر ملتک و یا بتون ملتک حیاتندن بحث ایدر؛
او زمان خصوصی ویا عمومی اولور. حادثات ووقایع ماضیه اوزرینه اجرای تأثیر
ایدن اسباب وقوانینی تدقیق ایدرسه فلسفه تاریخیه نامنی آیر.
تاریخ، یونانیلرک ایجادیدر. (ابوالمؤرخین)، هرودوتدر. فقط هرودوت

زماننده تاریخ هنوز حال ابتدائیده بولنیوردی. وقایع تاریخیه یالکز یونان شهرلرینه تخصیص اولنیور، تاریخ عمومیدن زیاده تاریخ خصوصیه اهمیت ویریلیوردی. ایلك تاریخ عمومی فکری پولپ زماننده تقدیر ایلمکه باشلامشدر. دها صوکره تاریخ عمومی بر صورتده یازلماسی دردنجی عصرده پاپاسلره انتقال ایتمش، عصر-مزده ایسه تاریخ عمومی دها زیاده بر وسعت، بر تکمیل اکتساب ایلمشدر.

قرون وسطاده علوم تاریخیه به عربلرده پک زیاده اهمیت ویرمشلر، فلسفه تاریخیهده تمیز ایتمکه باشلامشدر. ابن الاثیر ایله ابن خلدونک آثار تاریخیهسی، ابن خلکانک حیات مشاهیری، عربلرده تاریخ و تراجم احواله نافع بر نمونه عد اولونابیلیر. عثمانیلرده ایسه تاریخ عمومی الکیزیده (عالی) نک (کنه الاخبار)ی، منجم باشینک (صحائف الاخبار) ترجمهسی ایله باشلامش، بالاخره اسفار و محارباته و سلاطینک ادوار سلطنته دائر خصوصی تاریخلرده وجوده کتیرلمشدر. کاتب چلبینک آثار تاریخیهسی عثمانلی مؤلفات تاریخیهسی آرهسنده برنجیلکی احراز ایدر.

تاریخ عمومیده الکیزیده نظر دقته آله جق نقطه، تحلیل و تصویر اولونه جق وقایعک طرز انتخابیدر؛ بو اصوله ازمئه قدیمهده رعایت ایدرلردی. توکیدیک فکرنجه تاریخ عمومیده اک زیاده حیات حاضره من ایچون مفید و شایان استفاده وقایع نظر اعتباره آلینیر. مؤرخ، رجال سیاسیه ایله قوماندانلر ایچون موجب استفاده نه کی وقایع وار ایسه الکیزیده اولنری انتخاب ایدر. بوسورتله اجتماعی و عمومی بر تاریخدن زیاده عسکری و سیاسی بر تاریخ وجوده کلش اولور. ازمئه قدیمه تاریخلرنده بو ایکی نقطه نظر دایما حسن اولنور. قسه نوفونک (اون بیکلرک رجعتی) ایله (آنا بازیس)ی؛ توکیدیک (به لوپونه ز سفرلری) کی.

مؤرخین قدیمه تاریخده دایما بر غایه اخلاقی تصور ایدرلردی. ماضی بی حال ایچون نمونه عبرت اتخاذ ایتمک، حقایق حادثاتی تمایلات اخلاقیه به فدا ایلمک مؤرخین قدیمه نک باشلیجه اصوللرندن ایدی. اوزمانلر تاریخدن مقصد، رومالی بر مؤرخک دیدیکی کی: «اقوامه ایبلرله فنالرک افعالی، مشروع امپراطورلر ایله غیر مشروع امپراطورلرک اجرا آتی کوسترمک، برنجیلر حقنده حسن توقیر، ایکنجیلر حقنده حسن نفرت تولید ایلمک؛ ایلمکه امتثال و فناءلندن اجتناب ایتمک» دن عبارت ایدی. بلوتارک (حیات مشاهیر)ی؛ سونه تونک (اون ایکی قیصر) کی.

تاریخ عمومی

بعضاً ایشیتدکری ویا تصادف ایتدکری وقایعی بلاتفریق جمع و تلفیق ایدرلردی. بو کبی اثرلرده مؤرخ بتون وقایعی، بتون آفات سماویه یی، حتی شایان حیرت. حادثه لری اگ کوچوک تفرعانه وارنجیه قدر ضبط و قید ایدرلردی. تاسیتک (وقایعنامه) سی بو قبیل آتاردندر.

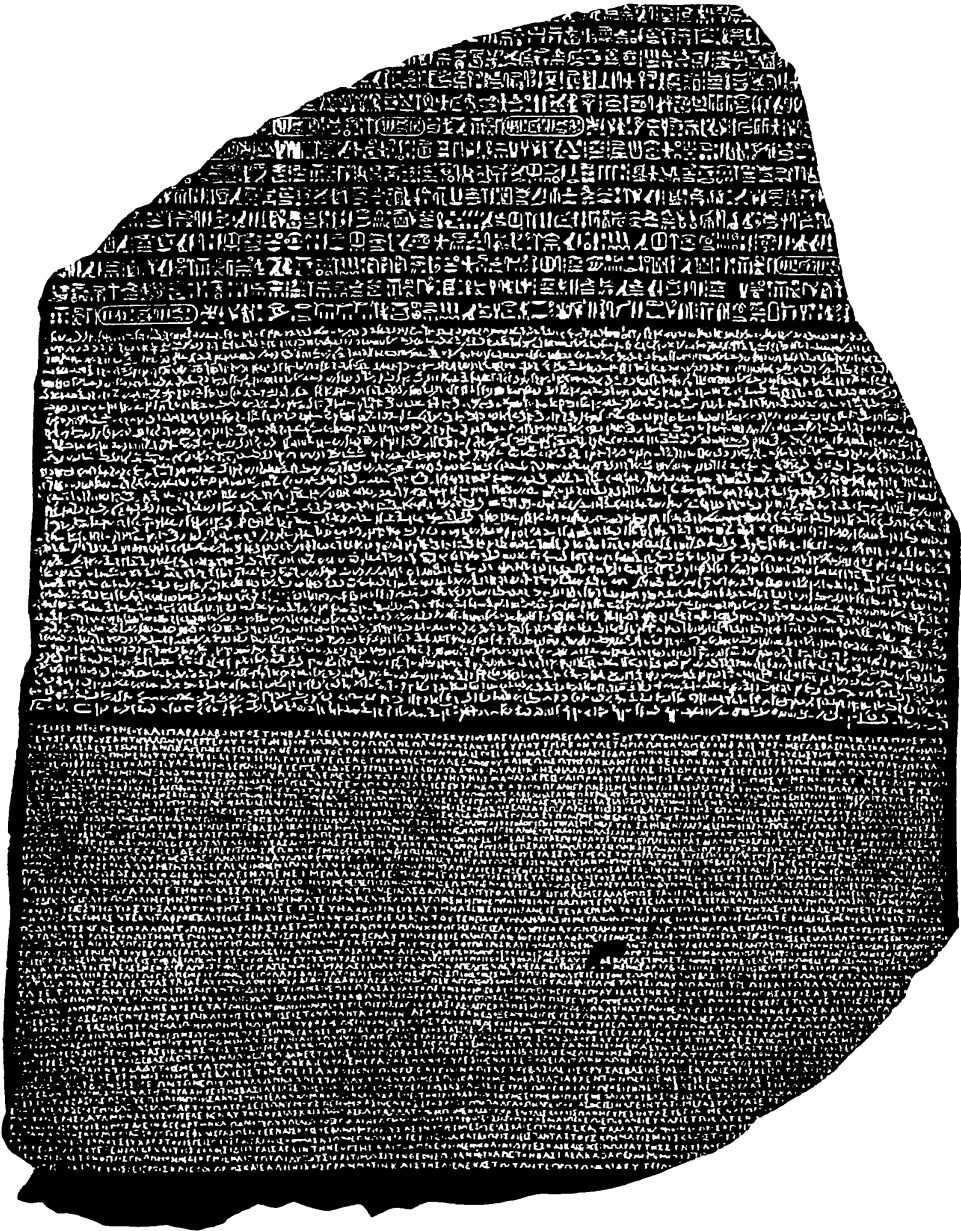
بونکله برابر ازمئه قدیمه مؤرخلری آره سنده ترقیات مدنیه یی وحتی آثار ادبیه یی نظر اعتباره آلانلر، معاصرلرینک محصولات فکریه سی حقنده تبعاتده بولونانلرده واردی. بو مؤرخلر تاریخلرینه بر چوق بلیغ نطقلر درج ایدرلر، اخلاقی و روحی غایت دقیق ملاحظاتده بولونورلردی. او زمان تاریخ ادبی بر منقبه حالنه کلیر، بر تاریخ کتابنده وقایع سیاسیہ بدایع ادبیہ ایله ممتزج بولونوردی. ایشته تاریخ، قرون وسطایه بو شکلی ایله انتقال ایتمش و بو اصول دور انتباه مؤرخلری طرفندن ده محافظه اولمشدر. اون سکزنجی عصره کلنجیه قدر تاریخده شایان اهمیت هیج بر اثر ترقی مشاهده اولوناماز. اون یدنجی عصر مؤرخلرینک هیج بری ازمئه قدیمه مؤرخلرینه فائق، اناردن ده تحلیلمکارانه، ده واقفانه بر اثر وجوده کتیره مه مشاردر.

تاریخ آنجق اون طقوزنجی عصرده فنی بر تتبع درجه سنه واصل اولمشدر. اون طقوزنجی عصر جداً (تاریخ عصری) در. بو عصرده بر طرفدن حادثات و وثائق بر اصول قطعی داخلنده تدقیق ایدلمش، دیکر طرفدن بشرک کافه محصولات فکریه سی، صنعت، ادبیات، ادیان هپ تاریخی بر ماهیت اکتساب ایلمشدر. هر دورک، هر قومک تحسس و افکاری اگ اوافق تفرعانه وارنجیه قدر تدقیق ایدلمشدر. خصوصیه آلمان دارالفنوننده علوم تاریخیه کوسـتریلن رغبت بو ترقیاتک باشلیجه مؤثرلرندن معدوددر. بو عصرده آلمانینک بیوک دارالفنونلرنده بتون وقایع ماضیه بر اصول تاریخی ایله تدقیق اولونمش، وقایع سالفه صره سیله ترتیب و تنظیم ایدلمشدر. بوضورتله یازینک، لسانک، کلیسانک، ادیانک، حقوقک، ادبیاتک، معمارینک، هیکل تراشلغک، عادات و نظاماتک مفصل برر تاریخی وجوده کتیر ایلمشدر. تاریخک بو درجه واسع بر چوق شعباتی جامع اولدینی آ کلاشینجه تاریخده اختصاصه لزوم حاصل اولمشدر. او آندن اعتباراً تاریخک هر شعبه سی برطاقم قسملره تفریق اولونمش؛ تاریخ، اقوام اعتباریه برر شعبه یه آریلاروق مصر

تاریخی، یونان تاریخی، روما تاریخی کی متعدد قسملر وجوده گلشدر. تاریخ، اقوام نقطه نظرندن شعبات اختصاصیه به تفریق اولوندینی کی نتایج اخلاقیه و مسلیکیه اعتباریله ده خصوصی شعبه لره آریلارق تاریخ سیاسی، تاریخ عسکری، تاریخ مشروطیت کی خصوصی تاریخلرده وجوده گلشدر. او زمان تاریخ بتون معناسی ایله برفن حالته گلش؛ آلمانیده نیبور. رانکه، مومزن، زیبل، طراچیکه، هویسه، کرویوس؛ انکلترده ماقولهی، قارلایل، زیلهی. فریمان، بوقله؛ فرانسهده کیزو، طوکویل، فوستل دو قولانژ، تن، میشله، رنهان، سورهل ولایس کی بیوک مؤرخلرک مساعی عالمانه و تدقیقات مؤرخانه لری سایه سنده تاریخ بتون دقایقی، بتون تدقیقات موشکافانه سی ایله حقیقی برفن حالته گلشدر. او درجه ده که، تاریخک هر شعبه سنده متخصصلر، عالملریتشمش، (مونوغرافی) به ویریلن اهمیت تاریخک الکمعظم، کاسرارانکیز نقطه لرینه بتون حقایقی تبیینه مدار اولاجق برشعله حقیقت ایثار ایدلسنه مدار اولمشدر.

تاریخک کچیردیکی بو دوره تکامل اتناسنده تاریخ عمومی همان اونودولور کی اولمشدر. اونطقوزنجی عصرده آلمانیده شلوسه، وه بهر، ایتالیا ده سزارقانتو کی مؤرخلر تاریخ عمومی به بروست، برحاطه عمومیه بخش ایتمک ایچون یک زیاده ابراز مساعی ایتمشدر. فقط انلرک بوغیرت عالمانه سنه قارشلی: «بشریته هیئت عمومیه سی ایله بر طریق تکامل تعقیب ایلمی یا کاش برقاعده در.» «دنیله رک تاریخ عمومینک فیه موافق اولامیه جنی ایلری سورولمشدر. حالبوکه اخلاقه، صنایعه، نظامات ومؤسسانه متعلق خصوصی تاریخلر نه درجه مکمل اولورسه اولسون، بونلر نه جمعیات بشریه نیک تکاملنی، نه ده کائناتک تاریخ عمومیسنی کافه دقایقی ایله احاطه ایده مزلر. حادثات تاریخیه بیننده دائما بر ارتباط موجوددر. مهاجرتلر، حربلر، اختلاللر، کشفلر، هپ اقوامک افعال عمومیه ووقایع مشترکه سندن عبارتدر. تاریخ بر تکرردن عبارت دکلدر. هر حادثه بشقه بر محیطک، بشقه بر عرقک، بشقه بر حالت فکره نیک تأثیریه وقوعه گلشدر. بتون بو حادثاتک تدقیقندن باحث بر تاریخ عمومی، علوم وفنون معاونه یه ده مسهند بولوندقجه هیچ بروقت فیه غیر موافق عدا ایدیله مز.

ایشته بونقطه نظرندرکه آلمانیده تاریخ عمومی فوق العاده وسعت کسب ایتمشدر.

(رشید) ده بولونان کتابه

(بریتیش موزه ومدهدر)

تاریخ عمومی خصوصاً الكزنكین مملكت آلمانیا در. الكبیوك مقیاسده تاریخ عمومی لر آلمانیا ده وجوده کتیرلمشدر. فرانسه ده لاویس ورامبو، انکلمترده هازی سمیت ویلیامس ایله هرمس وورثک تاریخ عمومی لرندن بشقه آثار جسمیه تاریخیه نادر بواندینی حالده آلمانیا ده شلوسه ر، وه بهر، اونفن، هرن واونکهرت، هملولطو فلوک هارطونگک تاریخ عمومی لری بشریتک کافه آثار ماضیه سنی، بدایع افکارینی، محصولات صنعتکارانه سنی جامع برر مشهر ماضی عد اولونابیلر لر. بو تاریخچرک کافه سننده علوم وفنونک عصر حاضرده کی ترقیاتی نظر اعتباره آلمش، تاریخ حقیقی برفن اولارق تدوین ایدلمشدر. فقط بوتدویناتده اک زیاده نظردقه تصادف ایدن بر نقطه وارسه اوده تاریخ عمومی تحریرنده (قوزموپولیتیم) مسلکته اتباع ایدلمشدر. چونکه اوروپانک اک مکمل تاریخ عمومی لری هر ملتک مابه الافتخاری اولان تاریخ علماسنک معاونت مشترکه لری ایله وجوده کلمشدر.

تاریخک علوم ساره ایدر مناسبی تاریخ عمومی، تاریخ بشریت دیمکدر. بناء علیه بشریتک مسکن ازلی وابدیسی اولان ارضک

صورت تشکلی، انسانلرک صورت ظهوری، بشریتک قبل التاریخ درجه تکاملی، طرزحیات ومعاشرتی عمیق و واقفانه تدقیق ایدلمک ایجاب ایدر. سیرجون لبوق ومورتییه کبی عالملرک تدقیقات قبل التاریخیه سی اثبات ایدیورکه، بشریت قبل التاریخ اوزون بر دوره تاریخی کچیرمشدر. بشرک اکتساب مدنیت ایتزدن اول کچیردیکی بودوره کاه یوزبیک، کاه ایکی یوزبیک سنه قدر تخمین ایدیلیور؛ فقط بو دوره نک هر حالده اوزون بر مدت دوام ایلدیکنه هیچ شبهه یوقدر.

بشرک حیات قبل التاریخیه سی یکی یکی برچوق علملرک ظهورینه بادی اولمشدر. بو علملر بیلنمدکجه تاریخ عمومینک ظایفه فنیسنه، حیات ماضیه بشریته وقوف ممکن اولاماز. بوسیدن تاریخ عمومینک اقصوک ترقیات فنییه موافق اولابیللمسی ایچون آئیده کی فنلرله مناسبته دار اولسی اقتضا ایدرکه آنلرده:

قوزموغونی، قوزمولوژی، طبقات الارض؛ پاله ئونئولوژی، آنتروپولوژی، علم قبل التاریخی؛ جغرافیا، آنتولوژی، علم اللسان، فیزیولوژی، علم الروح؛ علم آثار عتیقه، پاله ئوغرافی، فن مسکوکات، آپیغرافی، دیپلوماسی وعلوم اجتماعیه دن عبارتدر. بناء علیه تاریخک مستند بواندینی واثقک صورت فنییه تدقیق وتحلیل،

بشريتك حيات ماضيه سنی نظر بمزده جانلی بر صورتده تمثیل ایتدییره جك وجه ایله نتایج واضحه استخراجی آنجق بو فنلره وقوف ایله میسر اولابیلیر.

تاریخك مأخذلری، تجارب فنییه تحمیلی اولان و نائق قدیمه و معتبره دن عبارتدر. بو و نائق، بو کون الی الابد ظلام ماضییه قاریشان انسانلرک مادی و ابدی برر شاهد ناطقی حکمنده در. حادثات قبل التاریخییه هنوز یکیدن یکییه کشف اولونمغه باشلامشدر. بودورک یکانه و نائق تحت الارض کشف اولنان مستحائله، مغاره لر، طاشلر، رسملر و آتلردن عبارتدر. روایات موثوقه دن اعتباراً بدأ ایدن تاریخك و نائق ایسه کتب مقدسه، آبدلر، کتابلر و السنه دن عبارتدر.

کتب مقدسه اقوام قدیمه یازی یازمنی اوکره نیر اوکر نمز بر چوق کتابلر وجوده کتیر مشلدر. بو کتابلرک بر قسمی، مثلاً هندلیلر، ایرانیلر و یهودیلرده اولدینی کبی کتب مقدسه دن عبارتدر. یونانیلرله رومالیلرک بو کبی مقدس کتابلری موجوددکل ایسه ده انلر حقنده کی و نائق تاریخییه ده تاریخ کتابلری ایله قصیده لر، نطقلر و فلسفه کتابلریدر. فقط بر تاریخ وجوده کتیره بیلمک ایچون لزومی اولان بو و نائق تاریخییه نا تمام بر حالده در. مثلاً آتوریلر ایله فیکه لیلردن هیسج بر کتاب قالمشدر. اقوام سائرده دن قالان کتابلرک عددی ایسه غایت محدوددر. اساساً ازمنه قدیمه ده کتاب یازمق اودرجه تعمیم اتمه شدی. خصوصیه بر کتابک متعدد نسخله رینی قوییه اتمک غایت مشکل و متاعب آود بر ایشدی. انک ایچون ازمنه قدیمه تاریخیه اساس اتخاذا اولونا بیله جك پک آز اتر وجوده کتیرلمش، بونلرکده قسم اعظمی استیلالر و انقلابلر انساننده محو و پریشان اولمشدر. ایشته بو کتابلری تدقیق و مطالعه فننه (پاله توغرافی) دیرلر.

آبدلر کتابلردن سوکره و نائق تاریخییه دن عد اولونه بیله جك انک مهم اثرلر آبدلردر. اقوام قدیمه، زمانمزده اولدینی کبی، بر چوق آبدلر انشا ایدرلردی. معبودلر ایچون محشم معبدلر، حکمدارلر ایچون مظنطن سرایلر، اولولر ایچون متین مقبرلر، استیحا ملر، کورولر، صو کمرلری، طاق ظفرلر بنا ایلرلردی. و قتیله بیکدرلو مشاق و مزاحم ایچنده انشا اولونان بو آبدلر بو کون تأثیر زمان ایله پریشان اولمش، و یاخود اختلالر و حربلر انساننده خراب ایدلمشدر. بونکله برابر ازمنه قدیمه ایچون انک مهم و نائق تاریخییه دن عد اولونه بیله جك پک چوق

آبدلر قالمشدر. بونلرک بر قسمی اسکی شاتولرکی آلآن حزین برر انقاض پریشان حائده بر منظره متفکره ارانه ایمکدهدر.

ازمنه قدیمه منسوب آبدلرک الهمشهورلری مصرده اهراملر، تب و فیه آطه سنده کی معبدلر، ایرانده پرسه پولیس سرایی، یونانستانده پارتئون، روماده قولیزده فرانسهده پوندو غاردن عبارتدر. فقط ازمنه قدیمه آبدلرلندن بر چونغیده طور پراقلر، قوملر، کوللر وانقاض آلتنده قالمش بولندقلری ایچون بونلرک یرلرنده حفریات اجراسنه لزوم کورولمشدر. مثلاً آتوریه سرایلرینی میدانه چیقارمق ایچون برچوق تپهلری قازمق، میکن مزارلرینی بولایلیمک ایچون اون ایکی متره قدر زمینه ایتمک لازم کلشدر. فقط ازمنه قدیمه آبدلرینک دوچار اولدقلری تخریبانی یالکیز زمانه عطف ایتمه ملیدر؛ بونده متعصب انسانلرکده دخلی وارددر. ازمنه قدیمهده یاشایان انسانلر بر بنا انشا ایتمک ایسته دکلری زمان زمینی تسویه ایتمک، بنانک انشا اولوناجنی موقی تطهیر ایتمک زحمتنی اختیار ایتمزلردی؛ عرصه دن چیقان انقاضی قالدیره حق یرده انلری هپ بر یره بیغارلر، بنایی اوستنه انشا ایدرلردی. برمدت سوکره بو یکی بناده خراب اولور، انقاض پریشانی اسکی انقاض اوزرنده آری بر طبقه تشکیل ایلردی. ایشته بوصورتله بر بنانک بولوندیغی محلهده بر قاچ طبقه انقاض تراکم ایتمش بولونوردی. آلمان علم آثار عتیقه متخصصلرندن شلیمان (ترووا)ده حفریات اجرا ایلدیکی زمان بش طبقه دن عبارت انقاضی قازدیرمغه مجبور اولمشدر. بو بش طبقه نك هربری بر شهرک انقاضندن عبارتدی. اک درینده کی شهر، زمیندن اون بش متره درینلکده بولونیوردی. کذا (روما) دهده بعضاً بر بری اوزرنده اوچ بنا انقاضنه تصادف ایدلکدهدر. بو انقاض یکدیگری اوزرینه تراکم ایده ایده ایجه بر ارتفاع کسب ایلشدر.

ازمنه قدیمه دن شمیدییه قدر محفوظ قالان بر شهر وارسه اوده (پومپهئی) شهریدر. فقط بو شهرده بر قضا نتیجه سی اولارق محفوظ قالایلیمشدر. میلادک یتمش طقوزنجی سنه سنده (وهزو) ینار طاغی فوران ایتدیکی زمان روما شهرلرندن ایکسی لاولر وکوللر آلتنده قالمشدی. بو شهرلردن بری (هرکولانوم)، دیکری (پومپهئی)در. (هرکولانوم) لاولر آلتنده، (پومپهئی)ده کوللر آلتنده قالمشدی. لاولر بوتون اشیایی احراق ایتمش، کوللر بالعکس کافه سنی احاطه ایدرک هوانک

تأسیس و محافظه ایلمشدی. کولر قالدیرلدیجه، (پومپهئی) شهریده بوندن اون سکز عصر اولنه حالده ایدی ایسه احوال ایله میدانه چیقمشدر. ایشته بوکی آبدلر اقوام قدیمه نك طرز معیشت و مدنیتی حقیقده تاریخك اک مهم نواقصنی اگاله خدمت ایدله بیلیرلر. بونلرک تدقیقی آریجه بر علمك ظهورینه بادی اولمشدرکه اوده (علم آثار عتیقه) در .

ازمنه قدیمه آبدلرندن ماعدا بر طاقم کتابلرده موجوددرکه، **کتابلر** بونلرده تاریخك وثائق مهمه سندن معدوددر. کتابلر کتابلر خارچنده یازیلان محرراتك هیئت عمومیه سندن عبارتدر. کتابلرک قسم اعظمی طاش، بعضلری ده طونج لوحلر اوزرینه محکو کدر. آتور وابلده وقایع تاریخیه بی متضمن جسم کتابلره، (پومپهئی) ده دیوارلر اوزرینه کور ایله یازلمش بر چوق آثاره تصادف ایدلمشدر. بو کتابلردن برچونگی خاطره مقامنده الی الابد پایدار اولمق اوزره یابدیریلان آثاردن عبارتدر. مثلا ایبراطور اوکوست (آنسیر) ده انشا ایتدیکی بر آبدله اوزرینه بتون افعال حیاتیه سنی یازدیرمشدر. بر قسمی ده مزار طاشلری اوزرنده کی کتابلردر. تاریخك مسائلی مهمه سنی حل و تدقیق خصوصنده کتابلرک بیوک بر اهمیتی واردر. آتورده بولونان کتابلر آتور مدینتک بوتون صفحاتنی میدانه چیقاردینی کبی تورانک روایات مصنوعه سنه مستند بولونان بی اسرائیل تاریخی ده ظلام مجهولیتدن تماماً قورتارمشدر.

اقوام قدیمه نك استعمال ایتدکلری لسانده احوال تاریخیه لری حقیقده **السنه** مهم بر وثیقه عد اولونابیلیر. ایکی مختلف لسانک کله لری بر بری ایله مقایسه ایدلدیکی زمان اکثریا بوایکی لسانک بر اصلدن نشأت ایتدیکی تظاهر ایدر. بورادنده اولسانده متکلم اولان اقوامک بر اصلدن اولدقلری آ کلاشیلیر. مع مافیله ازمنه قدیمه تاریخی تمامیه ساحه وضوحه چیقارمق ایچون کتابلر، آبدلره، کتابلره، لسانلرینه کافی دکلدیر. واقعا بونلردن ازمنه قدیمه حیاته دأر معلومات لازمه استخراج ایتک ممکن اولورسده ینه اکزیده بیلنمیسی آرزوایدیلن بعض نقطه لر مجهول قالمشدر. مع مافیله فنک ترقیاتی ایله برابر آثار عتیقه علماسنک مساعی خارق العاده سی سایه سنده ازمنه قدیمه نك ظلام دورادوری اوزرینه ده برضیای حقیقت نشر ایدیله جکی امید اولونابیلیر.

مؤرخان و اصول تاریخی تاریخ مواد اساسیه سنی تشکیل ایدن و نائق تاریخ معتبره تأمین ایدلدکن صوکره طرز تحریری ده آریجه بر مسئله تشکیل ایدر . عصر حاضرده تاریخ برفن حالته گلشدر . فنک بر اصولی اولدینی کبی تاریخکده بر اصولی واردر . اصول تاریخی ، (تاریخ) ی وجوده کتیرمک ایچون تعقیب اولنان اصولدر . بو اصول ، حادثات تاریخیه بی فنی بر صورتده تعیین ایتمکه ، بو حادثاتی بر اصول فنی دائره سنده جمع و تصویر ایتمکه خدمت ایدر . تاریخک دائره شمولی تحدید ایتک غیر قابلدر . تاریخ ، وقایع ماضیه نک کافه سنی احتوا ایدر . سیاسی ، فکری ، اجتماعی بتون حادثات ماضیه هپ تاریخه داخلدر . بتون بو حادثاتی بر اصول دائره سنده تدقیق ایدن تاریخ ، بر فندر . ارنست رنهان دیورکه : « تاریخده کیمیا و طبقات الارض کبی بر فندر . تاریخی لایقی ایله آکلا یابیلیمک ایچون تدقیقات عمیقیه لزوم واردر . بو تدقیقاتک غایه علویه سیده ازمه ، ممالک ، ملل و اجناس اره سنده کی فرقی ادراک ایتمکدن عبارتدر . بو کون غول یابانیلره و سحر بازله اعتقاد ایدن بر کیمسه ، جدی بر انسان عد اولوناماز .»

ره نانک بو فکرینی صورده ده تسلیم ایدیور . صوره لک فکرنجه : « تاریخ بر فن ، بر فن جمعیات حالته کلور . ذاتاً اوتهدن بری ده انسانلرک احتراصاتی تدقیق و انلری تصویر صنعتندن عبارتدی . بر کیمسه حقیقتی تدقیق ، استهشاداتی تنقید ، حادثاتی مناسبات ارتباطکارانه سی ایله جمع و تحلیل ایدرک انلری مقایسه ، ترکیب ، توحید ، ادراک و محاکمه ایده جک درجه ده عالم ؛ معلوماتی آکلا شیلیر بر طرزده ایضاح ، تفسیر و تحلیل ایله جک درجه ده صنعتکار ؛ حاصلی ماضیده بر حیات کشف ایدرک انی معاصرینک کوزی اوکنه جانلی بر صورتده وضع ایتک اصوله واقف اولمازسه حقیقی بر مؤرخ اولاماز .»

تاریخک فن اولدینی آکلا شلدقن صوکره بو فنک تطبیقاتنده عصر حاضر مؤرخلری طرفندن تعقیب ایدیلن مختلف اصوللری ده تدقیق ایتک اقتضا ایدر . تاریخ یازمق ایچون مختلف اصولار واردر ؛ بر تاریخ یا شخصی ویا غیر شخصی ، یا اخلاقی ویا وطنپرورانه اولور .

تاریخده (شخصیت) و(غیر شخصیت) مسئله لری زما نمر مؤرخلری اره سنده